

İnsanları Hayvanlardan ve Robotlardan Ayıran Özelliklerin Atfedilmesinde Kadınsı ve Erkeksi Cinsiyet İfadesinin Etkisi

The Effect of Feminine and Masculine Gender Expression on Attribution of Traits Differentiate Humans from Animals and Robots

Veysi Tanrıverdi¹ , Meral Gezici Yalçın²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye

²Doç. Dr. Bielefeld Üniversitesi, Disiplinlerarası Çatışma ve Şiddet Araştırmaları Merkezi, Bielefeld, Almanya

ORCID: V.T. 0000-0001-8992-1321;
M.G.Y. 0000-0002-8751-3428

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Veysi Tanrıverdi,
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Psikoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye

E-posta/E-mail:

veysi.tanrıverdi@beun.edu.tr

Başvuru/Submitted: 02.02.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
27.06.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
07.10.2022

Kabul/Accepted: 11.10.2022

Online Yayın/Published Online: 26.12.2022

Citation/Atf: Atf: Tanrıverdi, V. ve Gezici Yalçın, M. (2022). İnsanları hayvanlardan ve robotlardan ayıran özelliklerin atfedilmesinde kadınsı ve erkeksi cinsiyet ifadesinin etkisi. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 42(3): 667-698.
<https://doi.org/10.26650/SP2022-1067397>

ÖZ

Cinsiyetle ilgili değişkenlerin insanlık algısı üzerinde etkisi var mıdır? Bu araştırma sorusundan türetilen hipotezleri test etmek amacıyla 2 (cinsiyet: kadın ismi veya erkek ismi) x 2 (cinsiyet ifadesi: kadınsı görünüm veya erkeksi görünüm) x 2 (cinsel yönelim bilgisi: kadın sevgili ismi veya erkek sevgili ismi) gruplararası faktöryel desenin kullanıldığı iki deney yapılmıştır. İnsanlık algısı, insanı hayvanlardan (insan biricikliği) ve robotlardan (insan doğası) ayıran özelliklerin hedef kişiye ne derece atfedildiği üzerinden elde edilmiştir. Toplamda 131 üniversite öğrencisinin ($Ort_{yaş} = 20.05$; $SS = 2.12$; 59 kadın, 72 erkek) yer aldığı birinci deneyde, sadece cinsiyet ifadesinin temel etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna göre, kadınsı cinsiyet ifadesine (yani kadınsı görünüme) sahip kişilere erkeksi cinsiyet ifadesine (yani erkeksi görünüme) sahip olanlara kıyasla insan doğasına ait özellikler anlamlı şekilde daha fazla atfedilmiştir. Toplam 146 üniversite öğrencisinin ($Ort_{yaş} = 21.59$ $SS = 1.69$, 105 kadın, 41 erkek) katıldığı ikinci deneyde ise hem cinsiyet ifadesinin hem de cinsel yönelim bilgisinin temel etkileri anlamlı farklar ortaya çıkarmıştır. Kadınsı cinsiyet ifadesine sahip olacak şekilde betimlenen koşuldaki bireylere erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olacak şekilde betimlenenlere kıyasla ve eşcinsel olduğu söylenen koşuldaki kişilere heteroseksüel olduğu söylenen koşuldaki kişilere kıyasla insan doğasına ait özellikler anlamlı şekilde daha fazla atfedilmiştir. Ayrıca ikinci çalışmada, cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin ortak etkisinin anlamlı olduğu; insan biricikliğine ait özelliklerin, erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan erkeklere (cinsiyetle uyumlu cinsiyet ifadesi) erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kadınlara (cinsiyetle uyumsuz cinsiyet ifadesi) kıyasla daha çok atfedildiği bulunmuştur. İkinci çalışmada yazılı materyal (vinyet) yerine görsel materyalin (fotoğraf) kullanılması, cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin ortak etkisine ve cinsel yönelime ilişkin hipotezlerin desteklendiği bulgular ortaya çıkarmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut bulguların kadınsılığın doğayla ve duygusallıkla, erkeksiliğin ise kültürle ve rasyonellikle özdeşleştirildiğini ortaya koyan alan yazınla uyumlu yönde olduğu görülmektedir. Cinsiyet ifadesinin cinsiyetten ve cinsel yönelimden bağımsız bir değişken olduğunun ortaya konması, bu araştırmanın alana en önemli katkısıdır. Saç kesimi, giyim şekli gibi fiziksel görünümle dışa vurulan ve cinsiyetin önemli bir edimsel yönü olan cinsiyet ifadesi, insanlık algısında fark ortaya çıkarmaktadır. **Anahtar Kelimeler:** cinsiyet ifadesi, insanlık algısı, insandışılıştırma, insan doğası, insan biricikliği

Do gender-related variables affect perceived humanness? To test the hypotheses derived from this research question, the study conducts two experiments using the three-way (2x2x2) between-subjects factorial design where the independent variables are gender (female name vs. male name), gender expression (feminine appearance vs. masculine appearance), and information about sexual orientation (name of the target person's partner; a male or female name). Perceived humanness was obtained by assessing the extent to which human nature vs. human uniqueness traits were attributed to the target person. A total of 131 participants ($M_{age} = 20.05$, $SD = 2.12$; 59 women, 72 men) were reached in the first experiment. The findings revealed the main effect of gender expression to be significant. Participants attributed human nature traits significantly more to the target person who had a feminine gender expression than a masculine one. In the second experiment, a total of 146 university students ($M_{age} = 21.59$, $SD = 1.69$; 105 women, 41 men) participated in the study. The results showed gender expression and information about sexual orientation to have significant main effects on human traits attribution. More human nature traits were attributed to the target person whose gender expression was depicted as feminine than masculine, as well as who is said to be more homosexual than heterosexual. In addition, the interaction effect between gender and gender expression was significant. Participants attributed more human uniqueness traits to the target person who was depicted as a masculine man (gender congruence) compared to a masculine woman (gender incongruence). Using pictures instead of vignettes in the second study revealed support for the hypotheses regarding the interaction effect of gender and gender expression as well as the effect of sexual orientation. All findings concur with the literature, which suggests that women are associated with nature and emotionality, whereas men are associated with culture and rationality. The most important contribution of this research is that gender expression as a variable is distinct from gender and sexual orientation. Gender expression occurs through one's physical appearance (e.g., haircut, outfit) and affects one's perceived humanness.

Keywords: gender expression, perceived humanness, dehumanization, human nature, human uniqueness

EXTENDED ABSTRACT

This research aims to investigate whether gender-related variables affect perceived humanness. More specifically, do gender, gender expression, and sexual orientation influence how a person is humanized? To assess perceived humanness, this study relies on the approach of Nick Haslam and colleagues, who examined human trait attribution to other individuals/groups (e.g., Bain et al., 2009). Haslam et al.'s (2005) model differentiate between two dimensions of (de)humanization: 1) attributing human nature traits to a person or group differentiates humans from machines and robots (denying these traits results in mechanistic dehumanization), and 2) attributing human uniqueness traits to a person or group differentiates humans from animals (denying them results in animalistic dehumanization).

Research on gender has revealed the characteristics of human nature to be attributed more to women than to men (Bain et al., 2009; Diekmann & Goodfriend, 2006; Fiske et al., 2007; Haslam et al., 2007; Heflick et al., 2011). Although ample studies have been conducted on dehumanization so far, little is known about the effect of gender expression in terms of perceived humanness. Gender expression is the way one expresses one's gender through physical appearance (e.g., haircut, outfit) and behaviors.

Method

The study conducted two experiments using the 2x2x2 between-subjects factorial design to investigate the main and interactive effects of gender, gender expression, and sexual orientation on the perceived humanness of a target person. A total of 131 participants ($M_{\text{age}} = 20.05$, $SD = 2.12$, 59 women, 72 men) in the first experiment and 146 participants ($M_{\text{age}} = 21.59$, $SD = 1.69$; 105 women, 41 men) in the second experiment were reached. The participants were approached at the end of their lectures in exchange for course credits.

The first experiment performed manipulations using vignettes in which the gender of the target person was manipulated using either a name of a man or of a woman. Similarly, to identify the target person's sexual orientation, the partner's name is written either as a name of a man or of a woman. In addition, the target person was depicted as either masculine or feminine in appearance with respect to gender expression. More specifically, gender expression was manipulated by varying the outfit (wide or narrow), color preference (dark or bright), and hairstyle (short or long) of the target person. In the second experiment, however, gender expression was manipulated using pictures. To assess perceived humanness, traits such as warm, social, civilized, and honest as suggested by Haslam et al. (2005) were rated on a 7-point Likert-type scale ranging from 0 = completely inappropriate to 6 = completely appropriate.

Results

The first experiment found the main effect of gender expression on perceived humanness to be significant (Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 121)} = 4.77$, $p = .010$, $\eta^2p = .073$). According to the results, significantly more human nature traits were attributed to the target person with a feminine appearance ($M = 3.91$, $SD = 1.10$) compared to the target person with a masculine appearance ($M = 3.35$, $SD = 1.14$; $F_{(1, 122)} = 8.78$, $p = .004$, $\eta^2p = .067$). The second experiment found the main effect of gender expression on perceived humanness (only for the dimension of human nature) to be significant ($F_{(1, 2136)} = 9.44$, $p = .003$, $\eta^2p = .065$, Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 135)} = 5.03$, $p = .008$, $\eta^2p = .069$), as well as the main effect of sexual orientation ($F_{(1, 136)} = 5.12$, $p = .020$, $\eta^2p = .039$, Wilks' $\lambda = .94$, $F_{(2, 135)} = 4.01$, $p = .020$, $\eta^2p = .056$). Gender and gender expression have significant interaction, but only on human uniqueness ($F_{(1, 136)} = 4.09$, $p = .045$, $\eta^2p = .029$, Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 135)} = 4.86$, $p = .009$, $\eta^2p = .067$). The results showed human nature traits to be attributed significantly more to the target person with a feminine appearance ($M = 3.19$, $SD = 1.18$) compared to a masculine appearance ($M = 2.65$, $SD = 1.14$), as well as to the target person described as homosexual ($M = 3.14$, $SD = 1.11$) compared to who was described as heterosexual ($M = 2.89$, $SD = 1.22$). According to the results, human

uniqueness traits were attributed more to gender-conforming men (man with a masculine appearance; $M = 4.07$, $SD = 1.19$) than to gender-nonconforming women (woman with a masculine appearance, $M = 3.45$, $SD = 1.12$).

Discussion

This research has aimed to investigate the effects of gender, gender expression, and sexual orientation on perceived humanness. The findings from both experiments revealed gender expression (appearance) to have a significant main effect on the attribution of human nature traits. Individuals with a feminine appearance as well as homosexuals are ascribed more human nature characteristics than individuals with a masculine appearance and heterosexuals. Furthermore, individuals with a masculine appearance are ascribed more human uniqueness traits. These findings concur with the literature, which suggests women are associated with nature and men are associated with culture, civilization, and rationality (e.g., Braidotti, 2013). In summary, the results suggest gender expression (both conforming and nonconforming) affects perceived humanness.

İnsanlık algısı ve bununla ilintili olarak insandışılaştırma (dehumanization) yani başkalarının ne derece insan olarak algılandığı veya insan kategorisinin dışında değerlendirildiği sosyal psikoloji alanında araştırılan konulardan biridir. Konuya ilk dikkat çekenlerden biri olan Herbert C. Kelman (1973), dış gruplara yönelik şiddet eylemlerinin meşrulaştırılmasını ve kitle katliamlarının psikolojik olarak kabul edilmesini sağlayan sosyal psikolojik süreci insandışılaştırma kavramıyla ele almıştır. Sonraki yıllarda Opatow (1990) başkalarının acı çekmesine veya haksız muamele görmesine kayıtsız kalmanın insandışılaştırma açısından önemli bir gösterge olduğunu belirtmiştir. Yazara göre insandışılaştırılan kişiler ahlaki bir birlik olan topluluğun dışına çıkarılırlar. Nick Haslam (2006) ise konuya insana ait olduğu düşünülen özelliklerin başka kişilere veya gruplara atfedilmesiyle ilgili bir olgu olarak yaklaşmıştır.

İnsandışılaştırma olgusu, bugüne dek farklı kültürlerde çeşitli gruplararası ve kişilerarası bağlamlarda incelenmiştir (örn., Bain ve ark., 2009, 2012; Haslam ve ark. 2008; Loughnan ve ark., 2010). Cinsiyetle ilgili çalışmalarda da genel olarak kadınların (örn., Bain ve ark., 2009; Diekman ve Goodfriend, 2006) ve özel olarak nesneleştirilen kadınların (kadınların bedenlerine, fiziksel görünüşlerine ve cinsel işlevlerine odaklanma; bkz. Fredrickson ve Roberts, 1997) ne derece ve hangi boyutlar açısından insandışılaştırıldığı üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir (örn., Heflick ve ark., 2011; Heflick ve Goldenberg 2009). Fakat yapılan alan yazın taramasında, kişilerin cinsiyet ifadesinin (gender expression; bkz. Morrow ve Messinger, 2006) insanlık algısı üzerinde oynadığı role odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Cinsiyetin diğer yönlerine (örn., cinsiyet kimliği, cinsiyet kalıpyargıları, cinsel yönelim) kıyasla bugüne dek yeterince üzerinde durulmayan cinsiyet ifadesi kısaca kişinin kendini dışa vurma biçimi olarak tanımlanabilir (derleme için bkz. Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020). Bu araştırma, cinsiyet ifadesinin cinsiyetin diğer yönlerinden ayrışan bir değişken olduğunu görgül olarak göstermek, aynı zamanda, diğer cinsiyet değişkenlerine kıyasla insanlık algısı üzerinde daha etkin bir role sahip olduğunu ortaya çıkarmak hedefleriyle gerçekleştirilmiştir. Görgül çalışmaların bulgularına geçmeden önce, sonraki bölümde birbiriyle karıştırılan veya birbiri yerine kullanılan cinsiyetle ilgili kavramlar üzerinde durulacaktır. Bunun ardından, bu çalışmada temel alınan Nick Haslam'ın iki boyutlu insanlık algısı modeli kısaca aktarılacaktır.

Cinsiyet, Cinsiyet İfadesi ve Cinsel Yönelim

Cinsiyet, iktidar ilişkileri bağlamında kültürel ve tarihsel olarak birbirine karşıt bir şekilde konumlandırılan (Floyd, 2018; Foucault, 2003) ve bağlama özgü olarak ortaya konan (Deaux ve Major, 1987; West ve Zimmerman, 1987) karmaşık bir olgudur. Kadınlık ve erkeklik cinsiyet kategorileri, toplumsal normlar temelinde tekrarlanan edimler vasıtasıyla (performing gender) ortaya çıkarlar (Butler, 2008). Söz konusu tekrarlı edimler vasıtasıyla kurulan cinsiyet kategorilerinin dışına çıkan kişiler (gender incongruence) yani cinsiyet kategorisiyle uyumsuz görünen ve davranan kişiler ise olumsuz tutumlarla karşılaşılır (Koenig, 2018; Sirin ve ark., 2004) veya sosyal dışlama mekanizmasıyla cezalandırılırlar (Butler, 2008). İki cinsiyetli heteroseksist cinsiyet sisteminin normlarından (örn., Butler, 2008; Floyd, 2018) beslenen, toplumsal olarak tanımlanmış ve atanmış cinsiyet kategorisine dayalı beklentiler açısından algılanan bu uyumsuzluk (erkeksi kadınlar, kadınsı erkekler veya androjen bireyler gibi; Devor, 1989; Sedgwick, 1993; Oost ve ark., 2016) cinsel yönelim bağlamında da gözlenebilir (Bohan, 1996).

Cinsiyet, birbiriyle ilişkili yönleri bulunan bir olgudur (Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020). Cinsel yönelim (tanım için bkz. APA, 2009), cinsiyet kalıpyargıları (örn., Deaux, 1984), cinsiyet rolleri (örn., Eagly ve Wood, 2012), cinsiyet şemaları (erkeksilik, kadınsılık, androjeni gibi; bkz. Bem, 1981) cinsiyet sisteminin (gender complexity) farklı yönleridir. Cinsiyet ifadesi, diğer cinsiyet değişkenleriyle ilişkili olsa da farklı bir cinsiyet değişkenidir (Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020). Kişinin kendini dışa vurma biçimi olarak tanımlanan cinsiyet ifadesi (APA, 2009; Morrow ve Messinger, 2006), ikili cinsiyet sistemine dayanan heteroseksist normun (Butler, 2008; Floyd, 2018) etkisi altındadır. Bu norm sebebiyle kadınların ve erkeklerin birbirinden farklı hatta birbirine tezat cinsiyet ifadelerine sahip olmaları gerektiği düşünülür: Erkeklerin pantolon, kadınların etek veya elbise giymesi; erkeklerin mavi ve koyu renkleri, kadınların pembe tonda renkleri tercih etmesi; erkeklerin kısa saçlı ve kalın sesli, kadınların uzun saçlı ve ince sesli olması beklenir (Connell, 1998; Ünal, 2004). Fakat giyim tarzı, saç kesimi, konuşma ve iletişim biçimi açısından toplumsal beklentilerle uyumlu olmayacak şekilde kendini dış dünyaya yansıtan bireylere de rastlanır. Örneğin, dar giyinmek kadınlara özgü bir davranış olarak görülürken dar giyinen erkekler de olabilir veyahut kısa saç erkeklerden beklenirken, kısa saç tercih eden kadınlara da rastlanabilir. Yapılan çalışmalara göre, algılanan cinsiyet kategorisiyle uyumsuz görünen kişiler genellikle eşcinsel olarak

algılanırlar (Sirin ve ark., 2004). Oysa bireyin kendini dışa yansıtma biçimi yani cinsiyet ifadesi, cinsel yönelimden bağımsız bir cinsiyet değişkenidir (Gezici Yalçın ve Tanriverdi, 2020).

İki cinsiyetli sistem açısından erkeksilik (masculinity) ve kadınsılık (femininity), erkek veya kadın cinsiyet kategorisinde yer aldığı düşünülen kişilerden beklenen davranışlar ve kişilik özellikleri olarak görülür (Bem, 1974; Dökmen, 2006; ayrıca erkeklik anlayışından erkeksilik anlayışına geçiş için bkz. Floyd, 2018). Saç şekli, giyim tarzı, konuşma biçimi gibi dışsal özellikler de cinsiyetlere göre farklılaşan beklentilere dahildir (Köylü, 2016, s. 12). Toplumsal olarak kadınlar kadınsı, erkekler ise erkeksi özelliklerle özdeşleştirilir (Bem, 1981; Kite ve Deaux, 1986) ve cinsiyetiyle uyumsuz algılanan bireyler olumsuz tutumlarla ve tepkilerle karşılaşır (Eagly ve Wood, 2012; Fiske ve Stevens, 1993; Gill, 2004; Rudman ve ark., 2012). Erkeklerin yetkinlik ve bağımsızlık gibi faillikle ilgili (agentic) özellikleri taşımaları, erkeksi bir görünüme sahip olmaları, kadınların ise başkalarını gözetmekle ilgili özellikleri (communal; bkz. Bakan, 1966; Wood ve Eagly, 2002) taşımaları ve kadınsı bir görünümde olmaları olumlu karşılanır (Koenig, 2018). İki cinsiyetten beklenen davranışlarda dış görünüm ve kişilik özellikleri açısından kültürler arasında bazı farklar bulunmakla birlikte, birçok kültürde bu cinsiyet kategorileri birbirinin karşıtı olarak konumlandırılır (Banaji ve Greenwald, 1995; Katz, 1986; Shively ve De Cecco, 1993). Erkek ve kadın cinsiyet kategorilerine atfedilen kişilik özelliklerinin, davranış biçimlerinin ve bedensel dışa vurumların farklı olması beklendiğinden, ayrıca erkekler insana özgü olan üstün özelliklerin (mantıklı olma, rasyonel olma) temsilcisi, kadınlar ise hayvanlarla insanların ortak özelliklerinin (duygusallık, dürtüsellik) temsilcisi olarak kabul edildiğinden (Bora, 2012; Braidotti, 2013), mevcut araştırmada bu kategorilere atfedilen insani özelliklerin de farklı olacağı varsayılmıştır. Bundan hareketle, bireylerin cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelim açısından uyumlu/uyumsuz (gender category congruence/incongruence) olarak resmedilmelerinin onlara atfedilen insani özellikleri etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Hipotezlere geçmeden önce, bir sonraki bölümde iki boyutlu insandışılaştırma kavramı üzerinde durulmuş ve cinsiyet bağlamında yapılan insandışılaştırma çalışmalarından elde edilen görgül bulgular özetlenmiştir.

İki Boyutlu İnsandışılaştırma Modeli

Nick Haslam ve arkadaşları (2005, 2008), Avustralya'da gerçekleştirdikleri keşfedici çalışmalarla, insanların sahip olması gerektiği düşünülen özelliklerini belirlemeye odak-

landılar ve bu özelliklerin insan doğası (human nature) ve insan biricikliği (human uniqueness) boyutları altında toplanabileceği sonucuna vardılar (Bkz. Haslam, 2006; Haslam ve ark., 2005; 2008). Meraklı olmak, sevecen olmak, duygulara sahip olmak gibi özellikler insanların hayvanlarla ortak olan özellikleri olarak sınıflandırıldı. Bu özelliklerin daha az atfedildiği bireylerin soğuk, pasif, cansız ve yüzeysel olarak görüldüğü, makinalara/robotlara veya nesnelere benzetildiği ileri sürüldü ve bu boyutta yer alan özelliklerin başkalarına daha az atfedilmesine *mekanik insandışılaştırma* adı verildi. İnsanı hayvanlardan ayırdığı düşünülen nezaket, açık fikirlilik, rasyonellik (analitik düşünme), dil becerisi, olgunluk ve ahlaki duyarlılık gibi özellikler ise insanın hayvanlardan ayrılan özellikleri (insan biricikliği) olarak sınıflandırıldı. Bu özelliklerin daha az atfedildiği bireylerin kültürsüz, kaba, irrasyonel, ahlaksız ve çocuksu olarak görüldüğü ileri sürüldü. Bu özelliklerin daha az atfedilmesi, insanların hayvanlara benzetilmesi anlamına geldiğinden bu boyuta *hayvani insandışılaştırma* adı verildi (Haslam ve ark., 2005).

İnsan doğasına ait görülen özelliklerin toplum içinde yaygın ve kültür üstü (evrensel) olduğu, gelişimsel açıdan erken yaşta oluştuğu, insan biricikliğine ait özelliklerin ise daha geç yaşlarda ortaya çıktığı, daha nadir gözleendiği ve evrenselliğinin görece daha düşük olduğu ileri sürüldü (Haslam, 2006; Haslam ve ark., 2005). İnsanların hayvanlara benzetilmesinin aşağılama ve hor görmeyle, nesnelere veya makinelere benzetilmesinin ise kayıtsızlık ve tepkisizlikle ilişkili olduğu belirtildi (Haslam ve ark., 2007). Bu iki farklı insandışılaştırmanın genellikle eşzamanlı olarak gözleendiği ancak birbirinden bağımsız olduğu; etnik gruplar, suçlular ve zihinsel engelliler gibi sosyal grupların daha çok hayvani insandışılaştırmaya maruz kaldıkları, tıbbi ve psikiyatrik uygulamalarda, bürokratik yönetim biçimlerinde ve kadınların nesneleştirilmesinde ise daha çok mekanik insandışılaştırılmanın gözleendiği ileri sürüldü (Haslam ve ark., 2007).

Cinsiyetle ilgili çalışmalara bakıldığında, cinsel olarak nesneleştirilen (sexual objectification; bkz. Fredrickson ve Roberts, 1997) kadınların hem mekanik hem de hayvani olarak insandışılaştırmaya maruz kaldığı gözlenmiştir (Heflick ve ark., 2011; Heflick ve Goldenberg, 2009). Bunun yanında, insan doğasına ait özelliklerin kadınlara (Bain ve ark., 2009; Diekman ve Goodfriend, 2006; Fiske ve ark., 2007; Haslam ve ark., 2007; Heflick ve ark., 2011) ve eşcinsel erkeklere daha çok atfedildiği bulunmuştur (Blashill ve Powlishta, 2009; Kimmel ve Mahalik, 2005; Mitchell ve Ellis, 2011; MacInnis ve Hodson, 2012). Tüm bu bulgular ışığında mevcut çalışmada aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir.

İnsan biricikliğine ait özellikler (kültür ve rasyonellik), daha çok erkeklere atfedilmekte (Braidotti, 2013); erkeklerin, akılcı, güçlü, girişimci, katı ve aktif olması, kadınlarınca duygusal, hassas, narin, pasif ve boyun eğici olması beklenmektedir. Erkeğin insana özgü olan üstün özelliklerin (örn., rasyonellik) temsilcisi, kadının ise hayvanlarla insanların ortak özelliklerinin (duygusallık, dürtüsellik) temsilcisi olarak kalıpyargılarla algılandığı belirtilmektedir (Bora, 2012). Buradan hareketle, erkeklere insan biricikliğine ait özelliklerin, kadınlara ise insan doğasına ait özelliklerin daha fazla atfedilmesi beklenmektedir. Hipotezlerin araştırma deseni üzerinden takibi için Tablo 1'e bakılabilir.

H_{1a}. Erkek ismine sahip olan hedef kişiye kadın ismine sahip olan hedef kişiden daha fazla insan biricikliğine ait özellikler atfedilecektir (insan biricikliği için $A1 > A2$ olacaktır).

H_{1b}. Kadın ismine sahip olan hedef kişiye erkek ismine sahip olan hedef kişiye kıyasla daha fazla insan doğasına ait özellikler atfedilecektir (insan doğası için $A2 > A1$ olacaktır).

Alan yazındaki çalışmalarda kadının doğayla, erkeğin ise görev ve sorumluluklarla daha çok özdeşleştirildiği (Ortner ve ark., 1974); bu nedenle kadınlara insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği (Bain ve ark., 2009) ve kadınların daha duygusal ve sıcak olarak algılandığı ortaya konmuştur (Fiske ve ark., 1999; Haslam ve ark., 2007). Kadınlara erkekler arasındaki bu farkın, kadınların kadınsı özelliklerinden kaynaklandığını belirten araştırmalar da bulunmaktadır (Diekman ve Goodfriend, 2006; Heflick ve ark., 2011). Bu bulgulardan hareketle, hedef kişinin cinsiyeti ve cinsiyet ifadesinin iki ayrı değişken olarak ele alınıp, olası temel ve ortak etkilerinin karşılaştırılması konunun açıklığa kavuşturulması açısından önemlidir. Kadınsı özelliklerinden dolayı eşcinsel erkeklere insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği (MacInnis ve Hodson, 2012) bulgusu da göz önünde bulundurulduğunda, insan doğasına ait özelliklerin atfedilmesinde kişinin cinsiyetinin değil cinsiyet ifadesinin anlamlı bir etkisinin olması beklenmektedir. Diğer taraftan, cinsiyetiyle uyumsuz algılanan bireylerin olumsuz tutum ve tepkilerle karşılaştığı (Fiske ve Stevens, 1993; Gill, 2004; Rudman ve ark., 2012), ayrıca erkeksi görünüme sahip olan erkeklerin ve kadınsı görünüme sahip olan kadınların daha olumlu karşılandığı bulguları da (Koenig, 2018) dikkate alındığında, insan biricikliğine ait özelliklerin erkeksi erkeklere daha fazla ancak erkeksi kadınlara daha az atfedilmesi beklenmektedir (Bkz. Tablo 1).

H_{2a} . Kadınsı görünüme sahip hedef kişiye erkeksi görünüme sahip hedef kişiye kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilecektir (insan doğası için $B2 > B1$ olacaktır).

H_{2b} . Erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan erkeklere (cinsiyet kategorisiyle uyumlu koşul) erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kadınlara (cinsiyet kategorisiyle uyumlu olmayan koşul) kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha fazla atfedilecektir (ortak etki hipotezi; insan biricikliği için $A1B1 > A2B1$ olacaktır).

Eşcinsel erkeklerin kadınsı ve eşcinsel kadınların erkeksi olarak kategorize edildikleri (Kite ve Deaux, 1987), kadınsı özelliklerin sıcaklık ve duygusallıkla ilişkilendirildiği (Diekmann ve Goodfriend, 2006; Heflick ve ark., 2011), eşcinsel erkeklerin daha sıcak algılandığı (Vaughn ve ark., 2017) ve eşcinsel erkeklere insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği önceki çalışmalarda ortaya konmuştur (Bkz. MacInnis ve Hodson, 2012). Söz konusu bulgulardan hareketle, yani eşcinsel erkeklerin kadınsı algılanmalarından dolayı, mevcut çalışmada insan doğasına ait özelliklerin eşcinsel bireylere daha çok atfedilmesi beklenmektedir. Diğer taraftan, eşcinsel bireylerin heteroseksüel erkeklere kıyasla daha az yetkin algılandığı (Mize ve Manago, 2018), heteroseksüel ikili cinsiyet sistemi dışında kalan cinsiyet ve cinselliklerin cinsiyet uyumsuzluğu olarak görüldüğü (Bohan, 1996) göz önünde bulundurularak, eşcinsel bireylere insan biricikliğine ait özelliklerin daha az atfedileceği varsayılmaktadır.

H_{3a} . Eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilecektir (insan doğası için $C2 > C1$ olacaktır).

H_{3b} . Eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha az atfedilecektir (insan biricikliği boyutu için $C2 < C1$ olacaktır).

Çalışma I

Yöntem

Katılımcılar

Veri toplamadan önce yapılan power analizi (G*Power; bkz., Faul ve ark., 2009) sonucunda .95 power ve orta etki büyüklüğü ($f = .50$) için 107 katılımcının yeterli olacağı

tespit edilmiştir. Bu çalışmada, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinin farklı bölümlerinde lisans eğitimine devam eden 147 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır. Fakat manipülasyon sorularına doğru yanıt vermeyen 16 kişinin verileri analizlerden çıkarılmıştır (Bkz. Tablo 2). Manipülasyon sorularına (vinyetteki kişinin saç, kıyafeti, sevgilisinin adı, cinsel yönelimi hakkında dört adet soru) doğru yanıt veren 131 katılımcının cinsiyet dağılımı, öz-bildirim formlarına göre 59 kadın, 72 erkektir ($Ort_{yaş} = 20.05$; $SS = 2.12$). İletişim ($N = 31$; Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Radyo Televizyon ve Sinema), Fen-Edebiyat ($N = 32$; Tarih, Kimya) ve Mühendislik ($N = 68$; Elektrik Elektronik Mühendisliği, Gıda Mühendisliği) Fakültelerinin çeşitli bölümlerinde öğrenimine devam eden katılımcılara ulaşmak için kolayda örnekleme tekniği (convenient sampling technique) uygulanmıştır. Fakat katılımcılar koşullara seçkisizleştirme işlemi yapılarak atanmışlardır. Çalışmada, 2 (cinsiyet: kadın veya erkek ismi) x 2 (cinsiyet ifadesi: erkeksi veya kadınsı görünüm) x 2 (cinsel yönelim bilgisi: heteroseksüel, eşcinsel) denekler arası faktöryel desen kullanılmıştır. Araştırmanın deseni ve katılımcıların koşullara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Araştırma Deseni Ve Örneklem Dağılımı (N = 131)

Cinsiyet (A) Cinsiyet İfadesi (B)	Cinsel Yönelim (C)			
	Heteroseksüel (C1)		Eşcinsel (C2)	
	Erkek (A1)	Kadın (A2)	Erkek (A1)	Kadın (A2)
Erkeksi (B1)	A1B1C1 (n = 16)	A2B1C1 (n = 18)	A1B1C2 (n = 13)	A2B1C2 (n = 19)
Kadınsı (B2)	A1B2C1 (n = 18)	A2B2C1 (n = 17)	A1B2C2 (n = 16)	A2B2C2 (n = 14)

Veri Toplama Araçları

Manipülasyon ve Kontrolü

Bu çalışmada, manipülasyon öykülerinin oluşturulması için öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Alan yazındaki bilgilerden yararlanılarak (Bkz. Bem, 1981; Kite ve Deaux, 1987), erkeksi veya kadınsı özelliklere sahip bireylerin betimlendiği vinyetler oluşturulmuştur. Vinyetlerde yer alan bazı kelimeler değiştirilerek farklı manipülasyon koşulları elde edilmiştir. Örneğin ‘Meltem’ yerine ‘Tolga’ ismi kullanılarak metindeki karakterin cinsiyeti değişimlenirken, birlikte olduğu kişinin ismi ‘Ahmet’ yerine ‘Ayşe’ şeklinde değiştirilerek metindeki karakterin cinsel yönelimi değişimlenmiştir. Metindeki hedef kişinin cinsiyet ifadesi ise giydiği pantolonun biçimi (geniş veya dar); kıyafetin rengi (koyu renk veya parlak renk) ve saç biçimi (kısa veya uzun) farklı kelimeler kulla-

nı olarak değişimlenmiştir. Böylelikle, erkeksi heteroseksüel erkek (1. Koşul), kadınsı heteroseksüel erkek (2. Koşul), kadınsı heteroseksüel kadın (3. Koşul), erkeksi heteroseksüel kadın (4. Koşul), erkeksi eşcinsel erkek (5. Koşul), kadınsı eşcinsel erkek (6. Koşul), kadınsı eşcinsel kadın (7. Koşul) ve erkeksi eşcinsel kadın (8. Koşul) olmak üzere toplamda sekiz farklı koşul yaratılmıştır. Örnek vermek gerekirse, birinci koşuldaki manipülasyon öyküsü şu şekildedir:

“Merhaba ben Tolga. Genellikle geniş kumaş pantolon ve üzerine beyaz gömlek giyerim. Koyu renkli kıyafetleri severim. Erkeğin kısa saçlı olması gerektiğini düşünürüm, o yüzden saçlarımı hep kısa kestiririm. İki yıldır sevgilim Ayşe ile birlikte yaşıyoruz. Birbirimizi seviyoruz.”

Çalışmada manipülasyon kontrolünü sağlamak amacıyla toplam dört adet soru sorulmuştur. Bu soruların ikisi cinsiyet ifadesi diğer ikisi de cinsel yönelim değişimlemesiyle alakalıdır. Sorular aşağıda verilmiştir.

1) Tolga'nın saçları nasıldır?	☐ Uzun	☐ Kısa
2) Tolga'nın kıyafetleri nasıldır?	☐ Geniş	☐ Dar
3) Tolga'nın sevgilisinin adı nedir?	☐ Ahmet	☐ Ayşe
4) Tolga'nın cinsel yönelimi nedir?	☐ Eşcinsel	☐ Heteroseksüel

İnsanlık Algısı Ölçümü

İnsanlık algısı, Haslam ve arkadaşlarının (2005) kullandıkları ayrıca Gezici Yalçın ve arkadaşlarının (hazırlık aşamasında) Türkiye’de yaptığı nitel çalışmanın verileriyle tutarlı olan iki boyutlu yapıda yer alan özelliklerin (traits) kullanılmasıyla elde edilmiştir. Birinci boyutta, insan biricikliği kapsamında ele alınan görgülü, mütevazı, medeni, güvenilir ve adil özellikleri yer almaktadır. İkinci boyut insan doğasına ait özellikleri kapsamaktadır; bu boyutu elde etmek için kullanılan özellikler sosyal, neşeli, soğuk (ters madde), samimi ve sıcakkanlıdır. Bu sıfatlar 0 ile (“hiç uygun değil”) 6 arasında (“tamamen uygun”) derecelere sahip, 7’li Likert tipi ölçekler üzerinden elde edilmiştir. Her bir boyuttan alınan yüksek puan ortalaması, o boyutla ilgili insani özelliklerin daha çok atfedildiğini gösterirken, düşük puan ortalaması insani özelliklerin daha az atfedildiğini göstermektedir. Cronbach Alpha hesaplamalarına göre, güvenilirlik katsayıları tatmin edici düzeydedir (insan biricikliği boyutu için $\alpha = .80$; insan doğası boyutu için $\alpha =$

.73).

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini betimlemek amacıyla demografik bilgi formu uygulanmıştır. Bu form kapsamında katılımcılara yaşları, cinsiyetleri, bölümleri sorulmuştur.

İşlem

Öncelikle Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 27. 12. 2018 tarihli ve 2018/11 toplantısında (Protokol no: 2018/319) etik onay alınmıştır. Veri toplama aşamasından önce manipülasyon koşulları (farklı kişilerin betimlendiği sekiz kısa hikâye) oluşturulmuştur. Bu koşulların altına manipülasyon kontrol soruları ve sonraki sayfalarda insani özelliklerin ölçümünü sağlayan Likert tipi ölçekler eklenmiştir. Uygulamaya geçmeden önce katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu, diledikleri vakit araştırmayı bırakabilecekleri belirtilerek bilgilendirilmiş onam formu dağıtılmış ve onamları alınmıştır. Ölçüm araçları bir sınıf ortamında, katılımcılara rastgele olacak şekilde dağıtılmıştır. Katılımcılar kendilerine denk gelen hikâyeyi (vinyet) okuduktan sonra, dikkat sorularını ve manipülasyon kontrol sorularını yanıtlamış, ardından ölçekte yer alan insani özelliklerin hikâyedeki karaktere ne derece uygun bulduklarını belirtmişlerdir. Uygulamalar yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Çalışmanın bu kısmında insan biricikliğiyle ilgili özelliklerin atfedilmesiyle insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesi arasındaki ilişkiye bakmak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Ardından Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) analizinde ise hedef kişinin cinsiyeti, cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelimi bağımsız değişkenler, insan doğası ve insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesi bağımlı değişkenler olarak yer almıştır. Analizler “SPSS 23.0” paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Ön Analizler

Araştırmada katılımcıların dikkatini kontrol etmek amacıyla sorulan soruların ikisi cinsiyet ifadesi, diğer ikisi ise cinsel yönelim manipülasyonu ile alakalıdır. Cinsiyet ifa-

desi manipülasyonu ile ilgili soruların ilkinde iki yanlış cevap bulunurken, diğer soruya bütün katılımcılar doğru yanıt vermişlerdir. Cinsel yönelim manipülasyonu ile ilgili ikinci soruya 15 katılımcı yanlış yanıt vermiştir (Bkz. Tablo 2). Manipülasyon kontrol sorusuna yanlış cevap veren kişilerin cevapları sonraki analizlere dahil edilmemiştir.

Tablo 2
Manipülasyon Kontrolü Sorularına Verilen Yanıtlar

Dikkat soruları	DS ₁	DS ₂	DS ₃	DS ₄
Yanıtlar				
Doğru	147	145	147	132
Yanlış	0	2	0	15

Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizine göre, insan biricikliği ile ilgili özelliklerin atfedilmesiyle insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesi arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .49, p < .001$). Buna göre bireylere insan doğasına ait özellikler atfedildikçe insan biricikliği ile ilgili özellikler de atfedilmektedir. Ancak katılımcının cinsiyetiyle bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). Bu sebeple, katılımcının cinsiyeti daha sonra yapılan analizlere kontrol değişkeni olarak dahil edilmemiştir.

Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Analiz sonucunda koşullara göre elde edilen puan ortalamalarının anlamlı şekilde farklılık gösterdiği (cinsiyet ifadesinin temel etkisi anlamlıdır) ancak değişkenler arasındaki ortak etkilerin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Mevcut araştırmanın temel hipotezlerinden olan hedef kişinin cinsiyetinin (H_1) ve cinsel yönelim bilgisinin (H_3) temel etkilerinin de bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 3). Buna karşın, cinsiyet ifadesinin (H_2) insanlık algısı üzerindeki temel etkisi anlamlıdır (Wilks' $\lambda = .93, F_{(2, 121)} = 4.77, p = 010, \eta^2 p = .073$.) Gruplararası fark tablosunda cinsiyet ifadesinin insan doğası boyutu üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu gözlenmiştir, $F_{(1, 122)} = 8.78, p = .004, \eta^2 p = .067$. Bunun dışında, cinsiyet ifadesinin diğer insanlık algısı boyutu (insan biricikliği) üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) görülmüştür (Bkz. Tablo 3). Bu sonuçlara göre, cinsiyet ifadesi kadınsı olan bireylere ($Ort. = 3.91, SS = 1.10$), cinsiyet ifadesi erkeksi olanlara ($Ort. = 3.35, SS = 1.14$) kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilmektedir.

Tablo 3*Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler*

Değişkenler	Cinsiyet	Cinsiyet İfadesi	Cinsel Yönelim Bilgisi ^a	Ort.	SS	N
İnsan Doğası	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.48	1.14	18
			Eşcinsel	3.52	1.15	19
			Toplam	3.50	1.13	37
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.76	1.33	17
			Eşcinsel	3.96	0.92	14
			Toplam	3.85	1.15	31
	Toplam	Heteroseksüel	3.62	1.23	35	
		Eşcinsel	3.70	1.07	33	
		Toplam	3.66	1.14	68	
	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.01	1.18	16
			Eşcinsel	3.38	1.11	13
			Toplam	3.18	1.14	29
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	3.76	0.91	18	
		Eşcinsel	4.14	1.26	16	
		Toplam	3.94	1.09	34	
Toplam	Heteroseksüel	3.41	1.09	34		
	Eşcinsel	3.80	1.23	29		
	Toplam	3.59	1.17	63		
Toplam	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.26	1.17	34	
		Eşcinsel	3.46	1.12	32	
		Toplam	3.36	1.14	66	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.76	1.11	35	
		Eşcinsel	4.05	1.10	30	
		Toplam	3.90	1.11	65	
Toplam	Heteroseksüel	3.51	1.16	69		
	Eşcinsel	3.75	1.14	62		
	Toplam	3.62	1.15	131		
İnsan Biricikliği	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.33	1.12	18
			Eşcinsel	2.68	0.99	19
			Toplam	3.00	1.09	37
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.14	1.13	17
			Eşcinsel	3.41	1.09	14
			Toplam	3.26	1.10	31
	Toplam	Heteroseksüel	3.24	1.11	35	
		Eşcinsel	2.99	1.08	33	
		Toplam	3.12	1.09	68	
	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.83	1.07	16
			Eşcinsel	3.28	0.91	13
			Toplam	3.03	1.01	29
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	2.84	1.16	18	
		Eşcinsel	3.13	1.42	16	
		Toplam	2.98	1.28	34	
Toplam	Heteroseksüel	2.84	1.10	34		
	Eşcinsel	3.19	1.20	29		
	Toplam	3.00	1.15	63		
Toplam	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.09	1.11	34	
		Eşcinsel	2.93	0.99	32	
		Toplam	3.01	1.05	66	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	2.99	1.14	35	
		Eşcinsel	3.26	1.26	30	
		Toplam	3.11	1.19	65	
Toplam	Heteroseksüel	3.04	1.12	69		
	Eşcinsel	3.09	1.13	62		
	Toplam	3.06	1.12	131		

^a Hedef kişinin cinsel yönelim bilgisini metinde değiştirmek için birlikte olduğu partnerin ismi kadın veya erkek ismi olacak şekilde düzenleme yapılmıştır.

Tartışma

Bu çalışmada Haslam ve arkadaşlarının (2006) ortaya attığı iki boyutlu insandışılaştırma modeli temel alınarak, cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelimi farklı olan bireylere insani özelliklerin ne derece atfedildiği incelenmiştir. Haslam ve arkadaşları (2006), insani özelliklerin iki boyut altında toplandığını görgül olarak göstermiş ve bunlara insan doğası ve insan biricikliği isimlerini vermiştir. İnsan doğası boyutu, insanları cansız varlıklardan (nesne, makine, robot gibi) ayıran sıcaklık, duygusallık, sevecenlik gibi özellikleri kapsamaktadır. Toplumun kadına atfettiği, duygusallık ve ilişkisellik gibi özellikler göz önünde bulundurulduğunda, bu özelliklerin daha çok insan doğası boyutuyla ilişkili olması beklenebilir. Diğer taraftan insan biricikliği boyutu ise insanı hayvanlardan ayıran medeniyet, rasyonellik, ahlak ve olgunluk gibi özellikleri kapsamaktadır. Toplumun erkeklerden beklediği bağımsızlık, özerklik, girişimcilik, olgunluk ve akıl gibi erkeksi özellikler rasyonellik ve olgunluk gibi özelliklerle yani insan biricikliği ile ilişkili olabilir. Mevcut çalışmada, hedef kişinin cinsiyetinin değil cinsiyet ifadesinin insanlık algısında anlamlı bir fark yarattığı gösterilmiştir. Hedef kişinin cinsiyeti fark etmeksizin (ister kadın ister erkek isimleri belirtilsin) kadınsı cinsiyet ifadesine sahip olduğu durumda erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kişilere kıyasla insan doğasına ait özellikler kendisine daha fazla atfedilmiştir. Bu bulgu, kadınların sıcaklıkla özdeşleştirildiğini (Fiske ve ark., 1999; Haslam ve ark., 2007), bunun cinsiyetten değil kadınsı özelliklerden kaynaklandığını gösteren (Diekman ve Goodfriend, 2006; Heflick ve ark., 2011) araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Aynı zamanda bu bulgu, kadınsılığın insan doğasıyla ilişkilendirildiğini ileri süren araştırmacıların bulgularıyla da aynı yöndedir (Abele ve Wojciszke, 2014; Cuddy ve ark., 2008; Fiske ve ark., 2007; Spence ve Buckner, 2000).

Cinsiyetiyle uyumsuz algılanan kişilerin olumsuz tutumlara maruz kaldığını söyleyen çalışmalara (Eagly ve ark., 2000; Eagly ve Wood, 2013; Fiske ve Stevens, 1993; Gill, 2004; Rudman ve ark., 2012) dayanarak, cinsiyetiyle uyumsuz algılanan kişilere insani özelliklerin daha az atfedileceği varsayılmıştır. Daha spesifik bir ifadeyle, erkeklerin kültürle ve medeniyetle özdeş tutulması (Bkz. Bora, 2012; Braidotti, 2013) sebebiyle, erkeksi erkek koşulundaki hedef kişiye insan biricikliğine ait özelliklerin daha çok atfedilmesi beklenmiştir. Ancak bu hipotez görgül bulguyla desteklenmemiş, aksine bu koşuldaki kişiye atfedilen insani özelliklerin puan ortalamasının diğer koşullardan daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu durum, çalışmanın erkeksi koşullarında betimlenen

erkeğin aşırı erkeksi (hypermasculinity kavramı için bkz. Reidy ve ark., 2009) veya maço erkeklik hali için bkz. Connell ve Messerschmidt, 2005) algılanmasından kaynaklanmış olabilir. Çalışmada betimlenen erkeksi erkek, toplumda gözlenen çoğul erkeklik hallerinden (Connell ve Messerschmidt, 2005) sadece birini yansıtmaktadır ancak katılımcıların metinde betimlenen erkeği nasıl anlamlandırmış olduğuyula ilgili herhangi bir bilgi edinilmemiştir. Buna ek olarak, aşırı erkeksiliğin kabalık, zorbalık ve şiddetle ilişkilendirildiği de (Parrott ve Zeichner, 2003; Reidy ve ark., 2009) göz önünde bulundurulduğunda bu bireylere medeni, mütevazi, görgülü, mantıklı ve adil gibi insan biricikliğine ait özelliklerin daha az atfedilmiş olması olasılık dahilindedir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi olan cinsel yönelimle ilgili olarak, eşcinselliğin ve heteroseksüelliğin birbirine tezat özelliklerle ilişkilendirilmesinden (Kite ve Deaux, 1987), eşcinsel erkeklerin kadınsı bir şekilde algılanmasından (MacInnis ve Hodson, 2012) ve cinsiyet uyumsuzluğu olarak görülen eşcinsel bireylerin olumsuz tutumlarla karşılaşmasından (Casey ve ark., 2019; Clark, 2014; Gerstenfeld, 2019) hareketle, eşcinsel bireylere insan doğasına ait özelliklerin daha fazla atfedilmesi, insan biricikliğine ait özelliklerin ise daha az atfedilmesi beklenmişti. Ne var ki, cinsel yönelimle ilgili söz konusu hipotezler de görgül bulguyula desteklenmemiştir. Bu iki hipotezin desteklenmesinde yine aşırı erkeksilik algısının rol oynayabileceği düşünülmüştür. Çünkü analiz bulguları hem heteroseksüel hem de eşcinsel erkeksi erkek koşulunda betimlenen kişiye insanlık algısının her iki boyutunda yer alan insani özelliklerin de daha az atfedildiğini göstermektedir. Varsayıldığı gibi, aşırı erkeksilik insani özelliklerin atfedilmesinde azalmaya yol açıyorsa, bunun yeni bir çalışmayla test edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu çalışmada cinsiyet ifadesinin değişimlenmesi için metinlerin kullanılmış olması, manipülasyonun etkisinin sınırlı kalmasına yol açmış olabilir. Nitekim deneysel araştırmalarda, manipülasyon için kullanılan metin ve resim gibi farklı uyaranların kullanılmasının bilişsel süreçler üzerinde farklılık yarattığı ortaya konmuştur (Coşkun ve Uğur, 2017). Bu nedenle farklı bir manipülasyon yöntemiyle erkeksi erkek koşulundaki bireyin daha *prototipik* grup özelliklerine (Turner ve ark., 1987) sahip olmasına dikkat edilerek ikinci bir çalışma yapılmıştır.

Çalışma II

Bu çalışmaya geçmeden önce, birinci çalışmada ortaya atılan hipotezlerden sadece cinsiyet ifadesiyle ilgili hipotezi destekleyen bulguların elde edilmesinin, buna karşın,

hedef kişinin cinsiyeti ve cinsel yönelimiyle ilgili bilgilerin bağımlı değişkenler üzerinde herhangi bir anlamlı fark ortaya çıkarmamasının olası sebepleri üzerinde durulmuştur. Manipülasyon aracının ve katılımcıların cinsiyetinin sonuçlar üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, farklı bir manipülasyon aracının (vinyet yerine fotoğraf) kullanılmasına karar verilmiş ve birinci çalışmada oluşturulan hipotezlere ek olarak katılımcıların cinsiyetinin etkisi analizlerde kontrol edilmiştir. Bunun dışında ikinci çalışmanın tüm hipotezleri birinci çalışmayla aynıdır. Bunun için birinci çalışmanın hipotezler bölümüne bakılabilir.

Yöntem

Katılımcılar

Abant İzzet Baysal Üniversitesinde lisans eğitimine devam eden 146 üniversite öğrencisi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların 105'i kadın (%72), 40'ı erkek (%27) olup, yaşları 19 ile 28 arasında değişmektedir ($Ort_{yaş} = 21.59$ $SS = 1.69$). Katılımcıların neredeyse tamamı hayatının büyük kısmını geçirdiği yeri belirtmişken (%13.3'ü köy, %4.8'i kasaba, %39.7, şehir ve %41.8'i büyük şehir), %1.4'ü bu soruya yanıt vermemiştir. Katılımcılar Kimya ($N = 14$), Biyoloji ($N = 18$), Tarih ($N = 42$), Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ($N = 11$), Türkçe Öğretmenliği ($N = 3$), Sınıf Öğretmenliği ($N = 16$) ve Hemşirelik ($N = 41$) bölümlerinde eğitim görmektedir. Katılımcıların 142'si bekar, biri evlidir; iki kişi medeni durumunu belirtmemiştir. Çalışmada 2 x 2 x 2 gruplararası faktöryel desen oluşturulmuştur (desen ve katılımcı sayıları için bkz. Tablo 4).

Tablo 4

Araştırma Deseni Ve Örneklem Dağılımı (N = 146)

		Cinsel Yönelim (C)			
		Heteroseksüel (C1)		Eşcinsel (C2)	
Cinsiyet (A)	Cinsiyet İfadesi (B)	Erkek (A1)	Kadın (A2)	Erkek (A1)	Kadın (A2)
		Erkeksi (B1)	A1B1C1 ($n = 19$)	A2B1C1 ($n = 19$)	A1B1C2 ($n = 20$)
Kadınsı (B2)	A1B2C1 ($n = 18$)	A2B2C1 ($n = 18$)	A1B2C2 ($n = 15$)	A2B2C2 ($n = 22$)	

Veri Toplama Araçları

Manipülasyon

Bu çalışmada cinsiyet ifadesi bir filmde alınan aynı kişiye ait dört farklı fotoğraf vasıtasıyla değişimlenmiştir. Pilot çalışma sonucunda erkek fotoğraflarının kendi aralarında ve kadın fotoğraflarının kendi aralarında anlamlı derecede farklılık gösterdiği tes-

pit edilmiştir. Bu fotoğraflardan ilki erkeksi görünüme sahip bir erkek iken, ikincisi kadınsı görünen bir erkektir. Üçüncüsü erkeksi görüntüye sahip bir kadın iken, dördüncüsü kadınsı görünen bir kadındır. Cinsel yönelim bilgisi görsel olarak sağlanamayacağından, bu fotoğrafların her birinin altına fotoğraftaki kişi ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerde cinsiyet ve cinsel yönelim bilgisi yer almaktadır. Bu şekilde cinsiyet ve cinsel yönelim manipülasyon koşulları da sağlanmış olup, toplamda sekiz farklı manipülasyon koşulu oluşturulmuştur. Fotoğrafların altına tekrar cinsiyet bilgisinin eklenmesinin nedeni, kadın koşulunun manipülasyonunun daha da güçlenmesini sağlamaktır. Fotoğrafların altındaki bilgi şu şekildedir: “Bu fotoğraftaki kişi 30 yaşında, Meltem isimli bir kadındır. Kendisi, cinsel yöneliminin heteroseksüel (karşı cinsle ilgili duyan) olduğunu belirtmiştir.” Bu bilgide ‘Meltem’ ismi Tolga ismiyle ve ‘heteroseksüel’ kelimesi ‘eşcinsel’ kelimesi ile değiştirilerek toplam sekiz koşul oluşturulmuştur.

Manipülasyon Kontrolü

Katılımcılara sunulan fotoğraflardaki kişileri cinsiyet ifadesi açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirme, 0 (“tamamen kadınsı”) ile 6 (“tamamen erkeksi”) arasında değişmekte olup, yüksek puan erkeksilik algısını ifade etmektedir. Ayrıca bu çalışmada kullanılan fotoğraflar bir sinema filminden alındığı için, katılımcıların söz konusu filmi seyredip seyretmediği sorulmuş, filmi izleyen ve fotoğraftaki kişiyi tanıyanların verileri analizlere dahil edilmemiştir.

İnsanlık Algısı Ölçümü

Bu çalışmada da ilk çalışmada kullanılan 7’li Likert tipindeki ölçek kullanılmıştır. İnsan doğası (insanı robotlardan ve makinelerden ayıran özellikler) algısını elde etmek amacıyla kullanılan özellikler şunlardır: sosyal, neşeli, sıcakkanlı, canayakın, samimi. İnsan biricikliği (insanı hayvanlardan ayıran özellikler) algısını elde etmek içinse, medeni, adil, görgülü, mantıklı ve dürüst sıfatları kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirliği, insan doğası için $\alpha = .80$; insan biricikliği için $\alpha = .84$ olarak bulunmuştur.

Demografik Bilgi Formu

Çalışma grubunun demografik özelliklerini tespit etmek amacıyla demografik bilgi formu kullanılmıştır. Bu form kapsamında katılımcılara yaşları, cinsiyetleri, okudukları bölüm, sınıf, yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yer ve medeni durumları sorulmuştur.

İşlem

Bu çalışmada manipülasyon koşulları *The Danish Girl (Danimarkalı Kız)* adlı film-den alınan resimlerle oluşturulmuştur. İlk olarak, filmde ekran görüntüleri alınıp bir fotoğraf havuzu oluşturulmuştur. Söz konusu fotoğraflarda aynı kişi farklı cinsiyet ifadelerine sahiptir. Fotoğrafta yer alan aynı kişinin kadın veya erkek koşulunda farklı cinsiyet ifadesine (erkeklik, kadınsılık) sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla hakem görüşüne başvurulmuştur. Hakem görüşü için psikoloji alanında doktorasını yapmış veya yapmakta olan yedi kişiye ulaşılmıştır. Yedi hakemin tümü, erkek koşullarında yer verilen kişinin erkeksi görüldüğüne dair görüş birliğine sahiptir, ancak hakemlerden dördü kadın koşullundaki resimlerde kadınsı görünümün yeterince sağlanmadığını ifade etmişlerdir. Bu durumun kadınsı koşuldaki kadın karakterin kısa saçlı olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir. Bunun üzerine kadınsı koşuldaki kadın fotoğrafı bilgisayar programında yeniden düzenlenerek saçı daha uzun hale getirilmiştir. Ardından aynı hakemlerin görüşüne tekrar başvurulmuş ve beş hakemin dördünden kadınsı görünümün sağlandığına dair geri dönüş alınmıştır. Bunun yanı sıra, manipülasyonun sağlanıp sağlanmadığını görmek için 43 katılımcının yer aldığı bir pilot çalışma yapılmıştır. Veriler, sınıf ortamında toplanmıştır. Veri toplama aşamasında, birinci çalışmada yer alan işlem basamaklarının aynısı uygulanmıştır.

Veri Analizi

Pilot çalışmada, dört farklı koşuldaki (kadınsı kadın, kadınsı erkek, erkeksi erkek, erkeksi kadın) fotoğraf katılımcılara rastgele dağıtılmış, söz konusu fotoğraftaki kişinin kadınsılık veya erkeklik açısından puanlanması (0 ile 6 arasında) istenmiştir. Hem erkek hem de kadın koşulunda yer alan fotoğraflar için ayrı ayrı bağımsız gruplar için *t*-testi analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda erkeksi görünüme sahip olan erkek koşulundaki fotoğraf ile (*Ort.* = 4.50, *SS* = 1.0) kadınsı görünüme sahip olan erkek koşulundaki fotoğraf (*Ort.* = 3.33, *SS* = 1.40) arasında erkeklik açısından anlamlı fark olduğu görülmüştür, $t(19) = 2.21, p < .03$. Benzer şekilde, erkeksi görünüme sahip olan kadın koşulundaki fotoğrafın puan ortalaması (*Ort.* = 4.40, *SS* = 1.1) ile kadınsı görünüme sahip olan kadın koşulundaki fotoğrafın puan ortalaması (*Ort.* = 5.33, *SS* = 1.2) arasında anlamlı fark bulunmuştur, $t(20) = 3.66, p < .002$. Sonraki aşamada, fotoğrafların altına fotoğraftaki kişinin cinsel yönelim bilgisi eklenerek sekiz farklı koşul oluşturulmuştur. Fotoğrafların altına bağımlı değişkenin ölçümü için seçilen veri toplama araçları ölçek halinde eklenmiştir.

Araştırmada cinsiyet ifadesine dair manipülasyonun kontrolünü test etmek amacıyla 7’li Likert tipinde (0 = “kadınsı”, 6 = “erkeksi”) sorulan soruya verilen yanıtlar, başka bir anlatımla, fotoğrafta yer alan kişinin kadınsılık ve erkeksilik puanları açısından anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı bağımsız gruplar için *t*-testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada da birinci çalışmayla aynı şekilde öncelikle katılımcı cinsiyeti ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Son olarak, MANCOVA analizinde hedef kişinin cinsiyeti, cinsiyet ifadesi ve cinsel yönelimi bağımsız değişkenler, insan doğası ve insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesi bağımlı değişkenler, katılımcı cinsiyeti ise kontrol değişkeni olarak atanmıştır. Analizler “SPSS 23.0” paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Ön Analizler

Yapılan *t*-testi analiz sonucuna göre, katılımcılar beklendiği üzere erkeksi görünüme sahip olan fotoğrafları (*Ort.*= 4.15, *SS* = 1.20), kadınsı görünüme sahip olanlara (*Ort.*= 2.72, *SS* = 1.30) göre daha erkeksi bulmuşlardır, $t_{(143)} = 6.83, p < .001$. Bu sonuçlara dayanarak manipülasyonun sağlandığı söylenebilir.

Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonucuna göre insan biricikliği ilgili özelliklerin atfedilmesi ile insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesi ($r = .39, p < .001$) arasında pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Ayrıca katılımcı cinsiyeti ile insan biricikliğiyle ilgili özelliklerin atfedilmesi arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde bir ilişki olduğu ($r = .21, p < .01$) ancak insan doğasıyla ilgili özelliklerin atfedilmesiyle olan ilişkisinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) gözlemlenmiştir. Bu nedenle çalışmada katılımcı cinsiyeti Çok Yönlü Varyans Analizine kontrol değişkeni olarak dahil edilmiştir.

Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANCOVA) Sonuçları

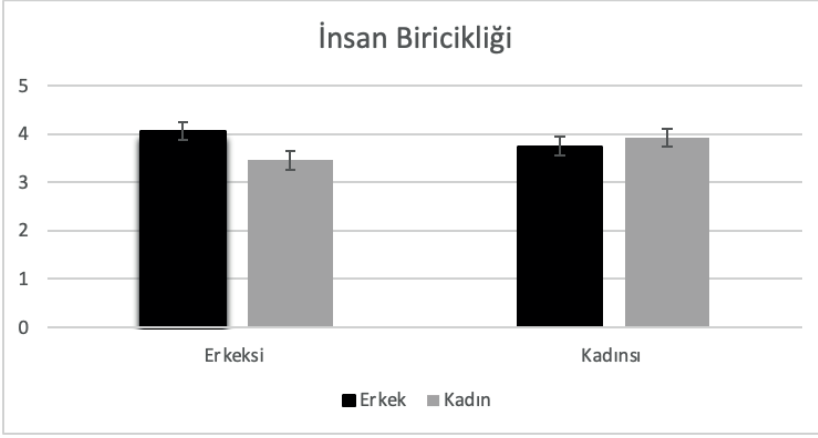
Yapılan analiz sonucunda koşullara göre puan ortalamalarının anlamlı farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Çalışmada kontrol değişkeni olarak atanan katılımcı cinsiyetinin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür, (Wilks’ $\lambda = .94, F_{(2, 135)} = 3.79, p = 025, \eta^2 p = .053$). Bununla beraber cinsiyet ifadesi (Wilks’ $\lambda = .93, F_{(2, 135)} = 5.03, p = 008, \eta^2 p = .069$) ve cinsel yönelimin (Wilks’ $\lambda = .94, F_{(2, 135)} = 4.01, p = 020, \eta^2 p = .056$) temel etkisi ve cinsiyet ile cinsiyet ifadesinin ortak etkisinin de anlamlı olduğu bulunmuştur

(Wilks' $\lambda = .93$, $F_{(2, 135)} = 4.86$, $p = .009$, $\eta^2p = .067$). Diğer değişkenlerin (cinsiyet, cinsiyet x cinsel yönelim, cinsel yönelim x cinsiyet ifadesi, cinsiyet x cinsiyet ifadesi x cinsel yönelim) temel ve ortak etkilerinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) görülmüştür (betimsel istatistikler için bkz. Tablo 5). Gruplar arası farklara bakıldığında, cinsiyet ifadesi ($F_{(1, 136)} = 9.44$, $p = .003$, $\eta^2p = .065$) ve cinsel yönelimin ($F_{(1, 136)} = 5.12$, $p = .020$, $\eta^2p = .039$) temel etkilerinin insan doğası boyutu üzerinde anlamlı olduğu görülmüştür. Kadınsı bireylere ($Ort. = 3.19$, $SS = 1.18$) erkeksi bireylere ($Ort. = 2.65$, $SS = 1.14$) göre ve eşcinsellere ($Ort. = 3.14$, $SS = 1.11$) heteroseksüellere göre ($Ort. = 2.89$, $SS = 1.22$) insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilmiştir. Diğer taraftan cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin ortak etkisinin, insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde anlamlı etkiye sahip olduğu bulunmuştur, $F_{(1, 136)} = 4.09$, $p = .045$, $\eta^2p = .029$. Ayrıca katılımcı cinsiyetinin yine insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde anlamlı fark yarattığı görülmüştür, $F_{(1, 136)} = 7.12$, $p = .009$, $\eta^2p = .050$. Cinsiyet ve cinsiyet ifadesinin oluşturduğu ortak etkinin hangi gruplar arasında anlamlı fark yarattığını görebilmek için ortalamalar arası basit etki analizine (simple effect analysis) bakılmıştır. Analiz sonucuna göre, insan biricikliği boyutunda erkeğin erkeksi olduğu koşuldaki puan ortalaması ($Ort. = 4.07$, $SS = 1.19$) kadının erkeksi olduğu koşuldaki puan ortalamasından ($Ort. = 3.45$, $SS = 1.12$) anlamlı derecede daha yüksektir. Bu sonuçlara göre insan biricikliğine ait özellikler cinsiyetiyle uyumlu olan erkeklere cinsiyetiyle uyumsuz olan kadınlara göre daha fazla atfedilmektedir (Bkz. Grafik 1).

Tablo 5
Değişkenlere İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	Cinsiyet	Cinsiyet İfadesi	Cinsel Yönelim Bilgisi ^a	Ort.	SS	N
İnsan Doğası	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.44	1,39	19
			Eşcinsel	2.83	0.92	20
			Toplam	2.64	1.17	39
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	2.94	1.44	18
			Eşcinsel	3.95	0.84	15
			Toplam	3.40	1.29	33
	Toplam	Heteroseksüel	2.69	1.41	37	
		Eşcinsel	3.31	1.04	35	
		Toplam	2.99	1.28	72	
	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.63	1.05	19
			Eşcinsel	2.73	1.24	15
			Toplam	2.68	1.12	34
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	2.84	1.00	18	
		Eşcinsel	3.17	1.13	22	
		Toplam	3.03	1.08	40	
Toplam	Heteroseksüel	2.74	1.02	36		
	Eşcinsel	2.99	1.18	37		
	Toplam	2.87	1.10	73		
İnsan Biricikliği	Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	2.54	1.22	37
			Eşcinsel	2.79	1.05	35
			Toplam	2.66	1.14	72
		Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	2.89	1.22	36
			Eşcinsel	3.49	1.08	37
			Toplam	3.19	1.18	73
	Toplam	Heteroseksüel	2.71	1.23	73	
		Eşcinsel	3.15	1.12	72	
		Toplam	2.93	1.19	146	
	Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	4.23	1.13	19
			Eşcinsel	3.92	1.25	20
			Toplam	4.07	1.19	39
Kadınsı görünüm		Heteroseksüel	3.71	1.45	18	
		Eşcinsel	3.80	0.97	15	
		Toplam	3.75	1.24	33	
Toplam	Heteroseksüel	3.98	1.30	37		
	Eşcinsel	3.87	1.13	35		
	Toplam	3.93	1.21	72		
Erkek ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.29	1.29	19	
		Eşcinsel	3.65	0.89	15	
		Toplam	3.45	1.13	34	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	4.17	1.12	18	
		Eşcinsel	3.72	1.03	22	
		Toplam	3.92	1.08	40	
Toplam	Heteroseksüel	3.73	1.27	36		
	Eşcinsel	3.69	0.96	37		
	Toplam	3.71	1.12	73		
Kadın ismi	Erkeksi görünüm	Heteroseksüel	3.77	1.29	37	
		Eşcinsel	3.81	1.11	35	
		Toplam	3.79	1.19	72	
	Kadınsı görünüm	Heteroseksüel	3.94	1.30	36	
		Eşcinsel	3.75	0.99	37	
		Toplam	3.84	1.15	73	
Toplam	Heteroseksüel	3.85	1.29	73		
	Eşcinsel	3.78	1.04	72		
	Toplam	3.82	1.17	146		

^a Hedef kişinin cinsel yönelim bilgisini metinde değiştirmek için birlikte olduğu partnerin ismi kadın veya erkek ismi olacak şekilde düzenleme yapılmıştır.

Şekil 1*Hedef Kişinin Cinsiyeti ve Cinsiyet İfadesinin Ortak Etkisi***Tartışma**

Yapılan analizler sonucunda H_{2a} hipoteziyle (kadınsı görünüme sahip hedef kişiye erkeksi görünüme sahip hedef kişiye kıyasla insan doğasına sahip özellikler daha fazla atfedilecektir) birlikte ilk çalışmada desteklenmeyen H_{2b} (erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan erkeklere erkeksi cinsiyet ifadesine sahip olan kadınlara kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha fazla atfedilecektir) ve H_{3a} (eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan doğasına ait özellikler daha fazla atfedilecektir) hipotezlerinin de desteklendiği görülmüştür. Bunun yanında, birinci çalışmayla tutarlı olacak şekilde H_{1a} (erkek ismine sahip olan hedef kişiye kadın ismine sahip olan hedef kişiden daha fazla insan biricikliğine ait özellikler atfedilecektir), H_{1b} (kadın ismine sahip olan hedef kişiye erkek ismine sahip olan hedef kişiye kıyasla daha fazla insan doğasına ait özellikler atfedilecektir) ve H_{3b} (eşcinsel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye heteroseksüel olduğu bilgisi verilen hedef kişiye kıyasla insan biricikliğine ait özellikler daha az atfedilecektir) hipotezleri desteklenmemiştir.

Daha detaylı bir anlatımla, çalışmada insan biricikliğine ait özelliklerin, cinsiyetiyle uyumlu görünen erkeklere (erkeksi cinsiyet ifadesi olan erkekler) daha fazla atfedildiği gözlemlenirken, cinsiyetiyle uyumsuz görünen kadınlara (erkeksi cinsiyet ifadesi olan kadınlar) daha az atfedildiği görülmüştür. Her ne kadar erkekliğin yüceltilen bir olgu olduğu (Boratav ve ark., 2017) ve erkeksi özelliklerin kadınsı özelliklere göre daha çok saygı gördüğü belirtilmiş (Nutt, 2005) olsa da bu çalışmanın sonucuna göre erkeksi

özelliklerin sadece erkek tarafından sergilendiğinde olumlu karşılandığı söylenebilir. Erkeksi özellikler kadınlar tarafından sergilendiğinde, kadınlara insan biricikliğine ait özellikler daha az atfedilmiştir. Daha önceki çalışmalarda da cinsiyet uyumsuzluğunun olumlu karşılanmadığı (Eagly ve Wood, 2018; Fiske ve Stevens, 2007; Gill, 2004; Herrek, 1990; Rudman ve ark., 2012) erkeklerin erkeksi görünümünü, kadınlarınsa kadınsı görünümünü korudukları taktirde daha olumlu algılandıkları belirtilmiştir (Eagly ve Steffen, 1984; Koenig ve Eagly, 2014).

Bu çalışmada cinsel yönelimin insani özelliklerin atfedilmesinde anlamlı bir etkisinin olduğu ve daha önceki çalışmalarla tutarlı olacak şekilde özellikle eşcinsel erkeklere insan doğasına ait özelliklerin daha çok atfedildiği (H_{3a}) ortaya konmuştur (Clausell ve Fiske, 2005; MacInnis ve Hodson, 2012; Sink ve ark., 2018; Vaughn ve ark., 2017). Bulgulara bakıldığında, insan doğasına ait özelliklerin en fazla kadınsı eşcinsel erkek koşulundaki kişiye atfedildiği görülmektedir. Ayrıca erkeksi erkek koşulundaki heteroseksüel ve eşcinsel karakterler aynı şekilde betimlenmiş olmalarına rağmen, insan doğasına ait özelliklerin atfedilmesinde, eşcinsel koşuldaki erkek karakterin puan ortalamasının daha yüksek olduğu da görülmüştür. Dolayısıyla insan doğasına ait özelliklerin eşcinsel bireylere daha çok atfedilmesinin eşcinsel erkeklerin kadınsı özelliklerle özdeşleştirilmiş (Blashill ve Powlishta, 2009; Kite ve Deaux, 1987) olmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Mevcut çalışmada, cinsiyet ifadesi sadece dış görünüş üzerinden manipüle edilmiştir. Erkek eşcinsel koşulundaki karakter, erkeksi olarak betimlenmiş olmasına rağmen, katılımcılar tarafından ilgi alanı, davranış ve tarz açısından kadınsı bir birey olarak algılanmış olabilir.

Diğer taraftan insan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesindeki puan ortalamalarının en yüksek olduğu koşullar, cinsiyetiyle uyumlu heteroseksüel kadın ve erkek koşulu olmasına rağmen H_{3b} hipotezi desteklenmemiştir. İnsan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde heteroseksüel bireylerle eşcinsel bireyler arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. İnsan biricikliğine ait özelliklerin atfedilmesinde cinsel yönelimin anlamlı bir etkisinin olmadığı daha önceki çalışmalarla da ortaya konmuştur (MacInnis ve Hodson, 2012). Bu sonuç, bireylerin olumlu ya da olumsuz olarak algılanmasında, cinsel yönelimden ziyade cinsiyet ifadesiyle cinsiyetin uyumlu/uyumsuz olmasının önemini gösterir niteliktedir (Bkz. Oost ve ark., 2016).

Bunlara ek olarak, çalışmanın bulguları iki boyutlu insanlık algısı modelinin test edildiği cinsiyet araştırmalarının bulgularıyla örtüşmektedir (Diekman ve Goodfriend,

2006; Heflick ve ark., 2011; MacInnis ve Hodson, 2012; Trenton ve Manago, 2018). Haslam ve arkadaşlarının (örn., Haslam, 2006) iki boyuta ayırdığı insanlık algısı modeline göre insanları hayvanlardan (insan biricikliği) ve robotlardan (insan doğası) ayıran özellikler farklıdır. Bu çalışmada bu boyutlar esas alınarak hipotezler geliştirilmiş, dolayısıyla yukarıdan aşağıya araştırma yaklaşımı (deductive research approach) benimsenmiştir. Bu çerçevede elde edilen bulgularda iki boyutta yer alan özelliklerin farklı derecelerde hedef kişiye atfedildiği gözlenmiştir. Bunun dışında, her ne kadar bu çalışmada insandışılaştırma ölçümü alınmamış veya insandışılaştırma puan katsayısı hesaplanmamışsa da kuramı ortaya atan araştırmacıların ileri sürdüğü gibi belirli kişilik özelliklerinin başkalarında olduğunun inkâr edilmesi insandışılaştırma olarak ele alınabilir. Dolayısıyla kadınların, kadınsı görünümüne sahip olanların ve eşcinsel olduğu bilgisi verilen kişilerin robotlarda olmadığı düşünülen ancak insanların hayvanlarla ortak özellikleri olan sıcaklık, sevecenlik, sosyallik gibi özellikleri daha fazla taşıdığı düşünülmesinin dolaylı da olsa bu kişilerin veya grupların hayvansı insandışılaştırmaya maruz kaldığı anlamına geldiği ileri sürülebilir.

Daha önceki çalışmalarda insani özelliklerin atfedilmesinde katılımcı cinsiyetine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir (Bain ve ark., 2009; Heflick ve ark., 2011; Vaes ve ark., 2011). Bu araştırmanın birinci çalışmasında da katılımcı cinsiyetinin anlamlı bir etkisinin olmadığı ancak ikinci çalışmada anlamlı bir etkisinin gözlemlendiği ve bu etkinin insan biricikliği boyutu üzerinde olduğu bulunmuştur. İlk çalışmada kadın ve erkek sayısı birbirine çok yakındır, ancak ikinci çalışmada kadın katılımcı sayısı erkek katılımcı sayısının neredeyse iki katıdır. Dolayısıyla ikinci çalışmada, cinsiyetin anlamlı bir etkisinin olması kadın katılımcı sayısının yüksek olmasından kaynaklanmış olabilir.

Bu çalışmada Haslam ve arkadaşlarının (2006) ortaya attığı iki boyutlu insanlık algısı modeli temel alınarak, bir bireyin cinsiyetinin, cinsiyet ifadesinin ve cinsel yöneliminin kendisine atfedilen insani özellikleri ne şekilde etkilediği incelenmiştir. Yapılan her iki deneysel çalışmada da cinsiyet ifadesinin insanlık algısı üzerinde anlamlı etkisinin olduğu ortaya konmuştur. İnsanlık algısı açısından cinsiyet ifadesinin ve aynı zamanda algılanan cinsiyet uyumsuzluğunun farklar yarattığı gözlenmiştir. Alan yazında daha önce bu konuda yapılmış bir çalışma olmaması sebebiyle, mevcut çalışmanın bulgularının cinsiyet araştırmalarına olduğu kadar insanlık algısıyla ilgili araştırmalara da önemli bir ilk katkı niteliğinde olduğu söylenebilir. İnsanlık algısının iki boyutlu bir model olarak ele alınışıyla ilgili kültüre özgü çalışmaların sürdürülmesi modelin kuramsal ve görgül geçerliği ile ilgili daha fazla bilgi verecektir. Bu aşamada, cinsiyetle ilgili özellikle

felsefe ve tarih alanından kişilerin (örn., Butler, 2008; Floyd, 2018; Foucault, 2003) ileri sürdüğü kuramsal sayılıtların görgül olarak desteklendiği de ileri sürülebilir. Cinsiyet ifadesi de cinsiyetin diğer bileşenleri gibi tekrarlayan edimler sonucunda inşa edilmekte, cinsiyetin dışavurumuyla ilgili kalıpyargılarla uyumsuz görünen kişiler olumsuz tutum ve tepkilerle karşılaşmaktadır (Gill, 2004; Koenig, 2018; Rudman ve ark., 2012).

Çalışmanın önemli bir sınırlılığı, cinsiyet ifadesinin sadece dış görünüş üzerinden ele alınmasıdır. Cinsiyet ifadesi, davranış, giyim kuşam, konuşma biçimi, ses tonu, saç şekli ve hatta makyaj yapıp yapmamayı da kapsamaktadır (Köylü, 2016, s. 12; Sánchez ve Vialin, 2012). Cinsiyet ifadesi bu şekilde daha bütüncül olarak ele alındığında, çeşitli psikolojik değişkenler üzerindeki sonuçları hakkında da daha genellenebilir bulgular elde edilebilir. Bu nedenle gelecek çalışmalarda bütün bu etmenlerin göz önünde bulundurulması önerilmektedir. Ayrıca bu çalışmada, cinsiyet ifadesi, geleneksel cinsiyet matrisi çerçevesi içinde erkeksi veya kadınsı olarak ele alınmıştır. Oysa bu matrisin dışına çıkıp cinsiyet ifadesi çeşitlendirilerek geleneksel kalıpyargıların dışına çıkarılabilir. Cinsiyet ifadesinin çeşitli meslek grupları bağlamında, ayrıca farklı ortamlarda değişimlenmesinin de insani özelliklerin atfedilmesi üzerindeki etkileri incelenebilir. Örneğin siyasetçi veya yönetici bir kadının veya okul öncesi öğretmenliği veya hemşirelik yapan bir erkeğin cinsiyet ifadelerinin farklı şekillerde değişimlenmesinin söz konusu mesleği icra edenlerin nasıl algılandığına dair bağlamsal geçerliği olan önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir. Cinsiyet çalışmalarına ek olarak toplumdaki diğer sosyal gruplarla yapılacak insanlık algısı ve/veya insandılaştırma ile ilgili görgül araştırmaların artması, söz konusu kuramın çeldirilmesi ve gelişmesi açısından da katkıda bulunacaktır.

Etik Kurul Onayı: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları etik kurulundan onay alınmıştır. Karar no: 2018/319.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- V.T., M.G.Y.; Veri Toplama- P.V.T.; Veri Analizi/Yorumlama- V.T., M.G.Y.; Yazı Taslağı- V.T., M.G.Y.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- V.T., M.G.Y.; Son Onay ve Sorumluluk- V.T., M.G.Y.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Approval was obtained from the Ethics Committee of Human Research in Social Sciences, Bolu Abant İzzet Baysal University. Decision no: 2018/319.

Author Contributions: Conception/Design of Study- V.T., M.G.Y.; Data Acquisition- V.T.; Data Analysis/Interpretation- V.T., M.G.Y.; Drafting Manuscript- V.T., M.G.Y.; Critical Revision of Manuscript- V.T., M.G.Y.; Final Approval and Accountability- V.T., M.G.Y.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Abele, A. E. ve Wojciszke, B. (2014). Communal and agentic content in social cognition: A dual perspective model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 50(50), 195-255. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-800284-1.00004-7>
- American Psychological Association Task Force on Gender Identity and Gender Variance. (APA, 2009). Report of the task force on gender identity and gender variance. Washington, DC: Author. Erişim adresi: <http://www.apa.org/pi/lgbt/resources/policy/gender-identity-report.pdf>
- Bain, P., Park, J., Kwok, C. ve Haslam, N. (2009). Attributing human uniqueness and human nature to cultural groups: Distinct forms of subtle dehumanization. *Group Processes and Intergroup Relations*, 12(6), 789-805. <https://doi.org/10.1177/1368430209340415>
- Bain, P., Vaes, J., Kashima, Y., Haslam, N. ve Guan, Y. (2012). Folk conceptions of humanness: Beliefs about distinctive and core human characteristics in Australia, Italy, and China. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(1), 53-58. <https://doi.org/10.1177/0022022111419029>
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. Rand McNally.
- Banaji, M. R. ve Greenwald, A. G. (1995). Implicit gender stereotyping in judgments of fame. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 181-198.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354-365. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Blashill, A. J. ve Powlishta, K. K. (2009). Gay stereotypes: The use of sexual orientation as a cue for gender-related attributes. *Sex Roles*, 61(11-12), 783-793.
- Bohan, J. S. (1996). *Psychology and sexual orientation: Coming to terms*. Taylor & Frances/Routledge.
- Bora, A. (2012). Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan (Der.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* içinde (s.175-189). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Boratav, H. B., Fişek, G. O. ve Eslen-Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Braidotti, R. (2013). Posthuman humanities. *European Educational Research Journal*, 12(1), 1-19. <https://doi.org/10.2304/eeerj.2013.12.1.1>
- Butler, J. (2008). *Cinsiyet Belası*. Metis Yayıncılık.
- Casey, L. S., Reisner, S. L., Findling, M. G., Blendon, R. J., Benson, J. M., Sayde, J. M. ve Miller, C. (2019). Discrimination in the United States: Experiences of lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer Americans. *Health Services Research*, 54(2), 1454-1466. <https://doi.org/10.1111/1475-6773.13229>
- Clark, F. (2014). Discrimination against LGBT people triggers health concerns. *The Lancet*, 383(9916), 500-502. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(14\)60169-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(14)60169-0)
- Clausell, E. ve Fiske, S. T. (2005). When do subgroup parts add up to the stereotypic whole? Mixed stereotype content for gay male subgroups explains overall ratings. *Social Cognition*, 23(2), 161-181. <https://doi.org/10.1521/soco.23.2.161.65626>
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. ve Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Coşkun, H. ve Uğur, Y. (2017). Resim, yazı ve resim ile birlikte yazıyla sunulan nesnelerin Almanca ve Türkçe hatırlamadaki etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17(1), 476-486.

- Cuddy, A. J., Fiske, S. T. ve Glick, P. (2008). Warmth and competence as universal dimensions of social perception: The stereotype content model and the BIAS map. *Advances in Experimental Social Psychology*, 40, 61-149. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(07\)00002-0](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(07)00002-0)
- Deaux, K. (1984). From individual differences to social categories: Analysis of a decade's research on gender. *American Psychologist*, 39(2), 105–116. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.2.105>
- Deaux, K. ve Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological Review*, 94(3), 369–389. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.369>
- Devor, A. H. (1989). *Gender blending: Confronting the limits of duality*. Indiana University Press.
- Diekmann, A. B. ve Goodfriend, W. (2006). Rolling with the changes: A role congruity perspective on gender norms. *Psychology of Women Quarterly*, 30(4), 369-383. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2006.00312.x>
- Dökmen, Z. Y. (2006). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem Yayıncılık.
- Eagly, A. H. ve Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 735-754. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.46.4.735>
- Eagly, A. H. ve Wood, W. (2012). Social role theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski ve E. T. Higgins (Ed.), *Handbook of theories of social psychology* içinde (s. 458–476). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n49>
- Eagly, A. H. ve Wood, W. (2013). The nature–nurture debates: 25 years of challenges in understanding the psychology of gender. *Perspectives on Psychological Science*, 8(3), 340-357. <https://doi.org/10.1177/1745691613484767>
- Eagly, A. H., Wood, W. ve Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. T. Eckes ve H. M. Trautner (Ed.), *The developmental social psychology of gender* içinde (s. 123-174). Psychology Press.
- Fiske, S. T. ve Stevens, L. E. (1993). *What's so special about sex? Gender stereotyping and discrimination*. Sage Publications, Inc.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. ve Glick, P. (2007). Universal dimensions of social cognition: Warmth and competence. *Trends in Cognitive Sciences*, 11(2), 77-83. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.11.005>
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. C. ve Glick, P. (1999). (Dis) respecting versus (dis) liking: Status and interdependence predict ambivalent stereotypes of competence and warmth. *Journal of Social Issues*, 55(3), 473-489.
- Floyd, K. (2018). *Arzunun şeyeleşmesi: Queer Marksizme doğru*. (T. O. Çimen ve P. Büyüктаş, Çev.) NotaBene Kaos GL.
- Fredrickson, B. L. ve Roberts, T. A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, 21(2), 173-206. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00108.x>
- Foucault, M. (2003). *Ölüm üzerinde hak ve yaşam üzerinde iktidar; cinselliğin tarihi*. (H. U. Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gerstenfeld, P. B. (2019). Hate Crimes against the LGBTQ Community. *The Encyclopedia of Women and Crime*, 1-5. <https://doi.org/10.1002/9781118929803.ewac0261>
- Gezici Yalçın, M. (hazırlık aşamasında). Hayvan, insan, robot: Türkiye'de insanlık algısı üzerine görgül bir inceleme.
- Gezici Yalçın, M. ve Tanriverdi, V. (2020). Cinsiyet farklarının inşasında ve bu farkların ortadan kaldırılmasında cinsiyet ifadesinin rolü. *Vira Verita E-Journal: Interdisciplinary Encounters*, 11, 82-114.

- Gill, M. J. (2004). When information does not deter stereotyping: Prescriptive stereotyping can foster bias under conditions that deter descriptive stereotyping. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40(5), 619-632. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2003.12.001>
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252-264. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_4
- Haslam, N., Loughnan, S., Reynolds, C. ve Wilson, S. (2007). Dehumanization: A new perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 409-422. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00030.x>
- Haslam, N., Bastian, B., Laham, S. ve Loughnan, S. (2012). *Humanness, dehumanization, and moral psychology*. M. Mikulincer ve P. R. Shaver (Ed.), *Herzliya series on personality and social psychology. The social psychology of morality: Exploring the causes of good and evil* içinde (s. 203–218). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1177/19485506211012793>
- Haslam, N., Bain, P., Douge, L., Lee, M. ve Bastian, B. (2005). More human than you: Attributing humanness to self and others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 937-950. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.937>
- Haslam, N., Kashima, Y., Loughnan, S., Shi, J. ve Suitner, C. (2008). Subhuman, inhuman, and superhuman: Contrasting humans with nonhumans in three cultures. *Social Cognition*, 26(2), 248-258. <https://doi.org/10.1521/soco.2008.26.2.248>
- Hefflick, N. A. ve Goldenberg, J. L. (2009). Objectifying Sarah Palin: Evidence that objectification causes women to be perceived as less competent and less fully human. *Journal of Experimental Social Psychology* 45(3), 598–601. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.02.008>
- Hefflick, N. A., Goldenberg, J. L., Cooper, D. P. ve Puvia, E. (2011). From women to objects: Appearance focus, target gender, and perceptions of warmth, morality and competence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(3), 572-581. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2010.12.020>
- Herek, G. M. (1990). The context of anti-gay violence: Notes on cultural and psychological heterosexism. *Journal of interpersonal violence*, 5(3), 316-333. <https://doi.org/10.1177/088626090005003006>
- Katz, P. A. (1986). Gender identity: Development and consequences. R. D. Ashmore ve F. K. Del Boca (Ed.), *The social psychology of female-male relations* içinde (s. 21- 67). Orlando, FL: Academic Press Inc.
- Kelman, H. C. (1973). Violence without restraint: Reflections on the dehumanization of victims and victimizers. *Journal of Social Issues*, 29(4), 25-61.
- Kimmel, S. B. ve Mahalik, J. R. (2005). Body image concerns of gay men: The roles of minority stress and conformity to masculine norms. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), 1185-1190. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.73.6.1185>
- Kite, M. E. ve Deaux, K. (1986). Attitudes toward homosexuality: Assessment and behavioral consequences. *Basic and Applied Psychology*, 7(2) 137-162. https://doi.org/10.1207/s15324834baspp0702_4
- Kite, M. E. ve Deaux, K. (1987). Gender belief systems: Homosexuality and the implicit inversion theory. *Psychology of Women Quarterly*, 11(1), 83-96. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1987.tb00776.x>
- Koenig, A. M. (2018). Comparing prescriptive and descriptive gender stereotypes about children, adults, and the elderly. *Frontiers in Psychology*, 9:1086. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01086>
- Koenig, A. M. ve Eagly, A. H. (2014). Evidence for the social role theory of stereotype content: observations of groups' roles shape stereotypes. *Journal of Personality and Social*

- Psychology*, 107(3), 371-392.
- Köylü, M. (Ed.). (2016). *Aile ve sosyal politikalar bakanlığı için LGBT hakları el kitabı* (1. Baskı). Ankara: KAOS GL Yayınları. 22 Temmuz 2018, <http://www.kaosglderneji.org/yayindetay.php?id=151>
- Loughnan, S., Haslam, N., Murnane, T., Vaes, J., Reynolds, C. ve Suitner, C. (2010). Objectification leads to depersonalization: The denial of mind and moral concern to objectified others. *European Journal of Social Psychology*, 40(5), 709-717. DOI: 10.1002/ejsp.755
- MacInnis, C. C. ve Hodson, G. (2012). Intergroup bias toward "Group X": Evidence of prejudice, dehumanization, avoidance, and discrimination against asexuals. *Group Processes and Intergroup Relations*, 15(6), 725-743. <https://doi.org/10.1177/1368430212442419>
- Mitchell, R. W. ve Ellis, A. L. (2011). In the eye of the beholder: Knowledge that a man is gay promotes American college students' attributions of cross-gender characteristics. *Sexuality & Culture*, 15(1), 80-99.
- Mize, T. D. ve Manago, B. (2018). Precarious sexuality: How men and women are differentially categorized for similar sexual behavior. *American Sociological Review*, 83(2), 305-330. <https://doi.org/10.1177%2F0003122418759544>
- Morrow, D. F. ve Messinger, L. (Eds.). (2006). *Sexual orientation and gender expression in social work practice: Working with gay, lesbian, bisexual, and transgender people*. Columbia University Press.
- Nutt, R. L. (2005). Prejudice and discrimination against women based on gender bias. J. L. Chin (Ed.), *Race and ethnicity in psychology. The psychology of prejudice and discrimination: Bias based on gender and sexual orientation*, 3 içinde (s. 1-26). Praeger Publishers/Greenwood Publishing Group
- Oost, K. M., Livingston, N. A., Gleason, H. A. ve Cochran, B. N. (2016). Gender performance stress and risk for psychopathology: Looking beyond sexual orientation. *Journal of LGBT Youth*, 13(3), 231-248. <https://doi.org/10.1080/19361653.2015.1089807>
- Opotow, S. (1990). Moral exclusion and injustice: An introduction. *Journal of Social Issues*, 46(1), 1-20. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1990.tb00268.x>
- Ortner, S. B., Rosaldo, M. Z. ve Lamphere, L. (1974). Woman, culture, and society. *Woman, Culture and Society*, 67-87.
- Parrott, D. J. ve Zeichner, A. (2003). Effects of hypermasculinity on physical aggression against women. *Psychology of Men and Masculinity*, 4(1), 70-78. <https://doi.org/10.1037/1524-9220.4.1.70>
- Reidy, D. E., Shirk, S. D., Sloan, C. A. ve Zeichner, A. (2009). Men who aggress against women: Effects of feminine gender role violation on physical aggression in hypermasculine men. *Psychology of Men & Masculinity*, 10(1), 1-12. <https://doi.org/10.1037/a0014794>
- Rudman, L. A., Moss-Racusin, C. A., Phelan, J. E. ve Nauts, S. (2012). Status incongruity and backlash effects: Defending the gender hierarchy motivates prejudice against female leaders. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(1), 165-179. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.10.008>
- Sánchez, F. J. ve Vilain, E. (2012). "Straight-acting gays": The relationship between masculine consciousness, anti-effeminacy, and negative gay identity. *Archives of sexual behavior*, 41(1), 111-119. <https://doi.org/10.1007/s10508-012-9912-z>
- Sedgwick, E. K. (1993). *Tendencies*. Duke University Press.
- Shively, M. G. ve De Cecco, J. P. (1993). Components of sexual identity. Garnets L. D, Kimmel D. C. (Ed.), *Psychological perspectives on lesbian and gay male experiences* içinde (s. 80-88). https://doi.org/10.1300/J082v03n01_04
- Sink, A., Mastro, D. ve Dragojevic, M. (2018). Competent or warm? A stereotype content model approach

- to understanding perceptions of masculine and effeminate gay television characters. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 95(3), 588-606. <https://doi.org/10.1177/1077699017706483>
- Sirin, S. R., McCreary, D. R. ve Mahalik, J. R. (2004). Differential reactions to men and women's gender role transgressions: Perceptions of social status, sexual orientation, and value dissimilarity. *The Journal of Men's Studies*, 12(2), 119-132.
- Spence, J. T. ve Buckner, C. E. (2000). Instrumental and expressive traits, trait stereotypes, and sexist attitudes what do they signify?. *Psychology of women quarterly*, 24(1), 44-62. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2000.tb01021.x>
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. ve Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.
- Ünal, G. (2004). Bir grup üniversiteli gençte çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 7(4), 215-222.
- Vaes, J., Paladino, P. ve Puvia, E. (2011). Are sexualized women complete human beings? Why men and women dehumanize sexually objectified women. *European Journal of Social Psychology*, 41(6), 774-785. <https://doi.org/10.1002/ejsp.824>
- Vaughn, A. A., Teeters, S. A., Sadler, M. S. ve Cronan, S. B. (2017). Stereotypes, emotions, and behaviors toward lesbians, gay men, bisexual women, and bisexual men. *Journal of Homosexuality*, 64(13), 1890-1911. <https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1273718>
- West, C. ve Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>
- Wood, W. ve Eagly, A. H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128(5), 699-727. doi: 10.1037/0033-2909.128.5.699